

Ks. Piotr WACHOWSKI

STRESZCZENIE

Sobór Watykański II (1963-65) był przełomowym wydarzeniem w dziejach współczesnego Kościoła. W ocenie wielu historyków to powszechne zgromadzenie biskupów świata miało tak istotne znaczenie, albowiem po raz pierwszy w dziejach Kościoła zaistniał na nim jako naprawdę powszechny, czyli katolicki. Jego wyjątkowość zaznaczyła się także obszernością nauczania oraz dążeniem jego uczestników do możliwie wszechstronnego *aggiornamento* życia eklezjalnego.

Pochodzący z kaszubskiego Luzina ksiądz Zygmunt Trybowski (1937-2002), którego duszpasterskie posługiwanie było kształtowane nauczaniem Vaticanum II, starał się możliwie najlepiej urzeczywistniać odnowioną wizję Kościoła w trosce o dobro powierzonych sobie ludzi, co zaowocowało dynamicznie funkcjonującymi parafiami w Siemoniu i Bydgoszczy.

W pierwszej części pracy, która ma charakter biograficzny i kronikarski, przedstawiona zostanie życiowa droga Zygmunta Trybowskiego. Jej zasadnicze rysy nakreśliło środowisko rodzinnego domu i rodzimej społeczności parafialnej. Dlatego zaprezentowany będzie (zrekonstruowany dzięki świadectwom najbliższych, m.in. najstarszej siostry Zygmunta) rodzinny (domowy) etap jego dojrzewania do podjęcia decyzji o wstąpieniu do seminarium oraz wpływ, jaki na jego formację (wychowanie) mieli rodzice, rodzeństwo i posługujący w Luzinie duszpasterze. Ukazana zostanie także, dzięki analizie archiwalnych dokumentów i wspomnień żyjących świadków, droga bezpośredniego przygotowania do decyzji o kapłaństwie oraz przebieg seminaryjnej formacji. Następnie zrelacjonowana będzie kapłańska droga młodego księdza Zygmunta z jej – naznaczonymi radosną i charyzmatyczną posługą – etapami: w Goręczynie, Lutowie, Chełmży, oraz – już w charakterze prawdziwego prezbitera czyli (jak przewodzącego lokalnemu Kościołowi określają Pisma Nowego Testamentu) „starszego” (administratora i proboszcza) – w Siemoniu i Bydgoszczy-Fordonie. Ponieważ dwa ostatnie etapy drogi księdza Trybowskiego (związane z tworzeniem parafii i budową świątyni) obfitowały w wydarzenia angażujące wiele osób, z natury rzeczy zostaną one opisane szerzej. Ostatnim, nakreślonym w tej części pracy, momentem/finałem życia księdza Trybowskiego jest ciężka, szybko postępująca choroba, czas zmagania z jej skutkami i jego świadome (podejmowane jako Boże powołanie, zadanie) odchodzenie do Domu Ojca.

Istotnym walorem pierwszej części rozprawy wydaje się być dość rozległa kwerenda, zmierzająca do pozyskania rozszanych w kilkunastu miejscach danych archiwalnych (m.in. zachowanych dokumentów Archiwum Parafialnego MB Królowej Męczenników w Fordonie, Archiwum Parafii w Siemoniu, Diecezjalnego Archiwum w Pelplinie i Gnieźnie oraz Bydgoskiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej). Choć od śmierci księdza Trybowskiego minęło dwadzieścia lat, udało się szczęśliwie zebrać i zgromadzić dość szczegółowe dane faktograficzne przywołane przez osoby, które go znały. Pozyskane metodą osobistych rozmów (wywiadów) wiadomości trzeba uznać za szczególnie wartościowe. Łącznie w tej części dysertacji przedstawione będą dane z ponad osiemdziesięciu wypowiedzi świadków (kapłanów, sióstr zakonnych i wiernych świeckich) życia i kapłańskiej aktywności księdza Trybowskiego. Zamieszczone zostały one w formie wspomnień i świadectw. Niestety, główny bohater rozprawy nie miał zacięcia literackiego. Po księdzu Trybowskim nie zachowały się osobiste prace naukowe, zapiski, listy czy homilie, które mogłyby znacząco ubogacić narrację rozprawy. Nieliczne tego typu zapiski i dokumenty przedstawione zostaną w Aneksie pracy. Poddane zostały one analizie źródłowej, a wnioski z nich płynące zamieszczone są w tekście pracy.

W drugiej części rozprawy, która ma w zasadzie charakter problemowy (a nie, jak część wcześniejsza, chronologiczny) zaprezentowana będzie analiza teologiczna recepcji eklezjologii Vaticanum II, zwłaszcza w – dojrzewającej już po Soborze - koncepcji Kościoła jako *communio*. Ten bowiem rys soborowej nauki o naturze Chrystusowego Kościoła najmocniej, jak się wydaje, akcentował swoim duszpasterskim zaangażowaniem ksiądz Trybowski. Aby wyeksponować niezwykle trudność pracy duszpasterskiej księdza Trybowskiego, należało najpierw naświetlić kontekst społeczno-polityczny (*Sitz im Leben*), w którym żył i działał młody kapłan. Był nim marksistowski kolektywizm, który nie tylko próbował (często skutecznie) zawładnąć umysłami i sercami żyjących w tamtym czasie Polaków, ale – poprzez rozbudowany aparat policyjnej inwigilacji i wielorakiej represji – dążył do podporządkowania sobie ludzi Kościoła (biskupów, kapłanów i wspólnot zakonnych). Ostatecznym celem systemu komunistycznego była anihilacja świata wiary (całkowita dechrystianizacja społeczeństwa) lub – przynajmniej – zamknięcie życia katolickiego w przysłowiowej „kruchcie”. Godzi się jednak dodać, że komunistyczny eksperyment budowania nowego, doskonałego społeczeństwa wyzwolonego od „religijnej alienacji” zderzał się w Polsce z masowym, ludowym Kościołem. Znakiem rozpoznawczym tego Kościoła była np. Wielka Nowenna, zaprojektowana i obchodzona przed Tysiącleciem Chrztu Polski w 1966 r., gremialny udział w pieszym pielgrzymowaniu na Jasną Górę czy masowy (w latach 70. i 80. XX wieku), ale jednocześnie

elitarny, ruch Światło-Życie. Oparta na tradycji religijność Polaków była dla duchowieństwa niezawodnym oparciem, a jednocześnie środowiskiem wyteżonej pracy duszpasterskiej.

Antidotum na zwodnicze zapędy totalitarnego komunizmu – jak spróbujemy pokazać – była filozofia chrześcijańskiego personalizmu. To jej idee (zwłaszcza zaś koncepcja osoby ludzkiej i jej wrodzonej, „danej” przez samego Boga, godności) stały się podwaliną antropologii (a po części także teologicznych rozwiązań) Vaticanum II. Odnowiona – komunijna – wizja Kościoła, po Vaticanum II, znalazła odzwierciedlenie w świadomości i duszpasterskiej pasji młodego księdza Trybowskiego, który – najpierw jako wikariusz u boku dynamicznego proboszcza w Chełmży, a później już samodzielnie – realizował komunijny model Kościoła w parafiach, do których został posłany. Nie ulega wątpliwości, że implementacja soborowej wizji Eklezji w pewien sposób kolidowała z opartym na tradycji (i silnie sklerykalizowanym) modelem Kościoła (parafii), koncentrującym się na sprawowaniu sakramentów i przykościelnym nauczaniu religii. Podział „ról” w Kościele na element aktywny (duchowieństwo i nieliczni jego współpracownicy) oraz pasywny (gros wiernych świeckich) był w latach 1945-1990 wzmocniony przez represyjną politykę komunizmu; od 1948 r. zniesione i zakazane zostały przez władze PRL wszystkie ruchy i stowarzyszenia katolickie.

W kolejnych rozdziałach tej części pracy zaprezentowane będą konkretne przykłady urzeczywistniania przez księdza Trybowskiego eklezjalnej komunii. Wyśmienitą okazją do odkrywania (i realizowania we wspólnocie wiernych) Kościoła-Wspólnoty była budowa świątyni oraz proces tworzenia parafii niejako „od zera”. Autor rozprawy podejmie próbę pokazania specyfiki pasterskiego podejścia (strategii) księdza Trybowskiego do wiernych świeckich, które – bez żadnej przesady – można określić jako „komunijne”. Jak zobaczymy, odznaczało się ono niemal całkowitym (a więc ryzykownym) zaufaniem do nich, odważnym powierzaniem im odpowiedzialności za Kościół (a nie tylko kwestie materialne, gospodarcze, budowlane, administracyjne), umiejętnym włączaniem wiernych świeckich w zadania kapłaństwa chrzcielnego.

W ostatnim rozdziale przedstawiona będzie aktywność księdza Trybowskiego w „budzeniu” eklezjalnej aktywności swoich siostr i braci w wierze w parafii Matki Bożej Królowej Męczenników w Fordonie. Soborową wizję parafii rozumianej jako „wspólnotę wspólnot” kapłan ten urzeczywistniał inicjując kolejne dzieła apostołskie, ruchy i wspólnoty ewangelizacyjne i charytatywne. Wszystkie one były powierzane animacji (a częstokroć kierownictwu) wiernych świeckich. Jak zobaczymy, wiele z nich rodziło się w kontekście konkretnych potrzeb, a angażując szerokie rzesze wierzących urzeczywistniały lokalny Kościół jako komunię.

Istotną część rozprawy stanowi Aneks, w którym pomieszczono dziesiątki wybranych z archiwów, dokumentów ilustrujących, bogate w wydarzenia, życie i posługę księdza Trybowskiego, oraz – niezwykle cenne, a jednocześnie dość obszerne – wypowiedzi świadków jego życia, sporządzone przez respondentów bądź to w formie pisemnej, bądź pozyskane metodą ankiety.

Podstawę źródłową rozprawy stanowią więc trzy zasadnicze „zbiory”. Pierwszym z nich jest pisana (rękopiśmienna bądź drukowana) dokumentacja źródłowa, pozyskana podczas autorskiej kwerendy w archiwach kościelnych (archiwa parafii Siemoń i MB Królowej Męczenników w Fordonie, Archiwum Diecezji Pelplińskiej, Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej), Archiwum Bydgoskiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, oraz materiały (fotografie, dokumenty, pisma, druki ulotne, pamiątki osobiste) pozyskane od osób prywatnych. Część drugą źródeł tworzą dane, pozyskane przez autora drogą osobistych spotkań i wywiadów. Ta, wymagająca podróży i odnalezienia ważnych świadków życiowej drogi księdza Trybowskiego kwerenda, objęła łącznie 88 osób. Uzyskane metodą wywiadu dane znalazły odzwierciedlenie – o czym już wyżej wspomniano - w wielu miejscach rozprawy; niektóre z nich zamieszczono w brzmieniu oryginalnym, część zaś w Aneksie. Trzeci dział źródłowy dla niniejszej dysertacji stanowi literatura przedmiotu. Z oczywistych względów obejmuje ona pozycje teologiczne (historia Kościoła, eklezjologia, teologia pastoralna, teologia duchowości, liturgika), ale także filozofię, pozycje historyczno-polityczne czy geografie.

W pracy zastosowano kilka, uznanych w rozprawach teologicznych, metod. Na etapie gromadzenia materiałów były to: metoda zbierania, archiwizowania i analizy źródeł piśmiennych, dokumentów i fotografii oraz metoda ankiety-wywiadu. W procesie pisania rozprawy użyto natomiast metody analizy, krytyki i interpretacji piśmiennictwa (czyli metody analityczno-syntetycznej) oraz metody historycznej i porównawczej.

Życie i dzieło księdza Zygmunta Trybowskiego można uważać za przejaw „eklezyjalnego fenomenu”, właściwego dla minionej już epoki. Z perspektywy czasu widać, jak (przynajmniej w skali naszego kraju) żywy Kościół systematycznie się kurczy. Pośród boleśnie doświadczanego zeświecczenia i obojętności religijnej wielu młodszych rodaków, nagłaśnianych przez media występków niektórych duchownych i powszechnej krytyki Kościoła jako instytucji, dystansowania się wiernych od Chrystusowej wspólnoty, można zaryzykować tezę, że życie i „styl duszpasterski” księdza Zygmunta Trybowskiego miały charakter „proroczy”. Jego predylekcja do budowania parafii jako wspólnoty wierzących (co nie wyklucza bynajmniej tworzenia trwałej, konkretnej struktury lokalnego Kościoła w postaci parafii) przeciwstawiała się prądom laicyzacyjnym. Co więcej, ksiądz Trybowski, kładąc

nacisk na permanentną formację młodych i dorosłych (a także seniorów) oraz pobudzając ich do współodpowiedzialności za misję i samourzeczywistnianie się Kościoła, „spotyka się” z innym, heroicznym świadkiem Chrystusa, ks. Franciszkiem Blachnickim i realizowanym przez niego ideałem Kościoła-wspólnoty. Trzeba też podnieść kwestię jego dojrzałej osobowości kapłańskiej. Jako człowiek zachwycony Chrystusem promieniował mądrością i dobrocią na wszystkich, którzy się z nim spotkali. W świecie, pełnym ideologicznego zamętu i wojennej zawieruchy potrzeba, podobnych jemu, mądrych przewodników i ofiarnych duszpasterzy. W „jego” Fordonie żywa jest bowiem wiara w ciągłą opiekę księdza Trybowskiego nad parafią oraz wszystkimi, którzy się do niego zwracają. Każdemu zaś, kto szuka nadziei, uzasadniającej wierne trwanie przy Bogu, niech towarzyszą słowa, które ten święcie żyjący kapłan, na każdym kroku z ufnością wypowiadał: „Nadszedł czas laikatu! Ducha nie gaście!”.

ABSTRAKT

The Second Vatican Council (1963-1965) was a breakthrough event in the history of the modern Church. In the opinion of many historians, this particular congregation of the catholic bishops of the world changed the Church for the first time in a very significant way — so that it became truly catholic. What was unique about the Vatican II was the fact that its participants focused on "updating" (aggiornamento) the ecclesial life as comprehensively as possible with regards to the changing world. They left a plethora of documents which have served the faithful as the basis for further investigation of the nature of the Catholic Church in the context of the modern world.

Father Zygmunt Trybowski (1937-2002) was born in Luzino in the Kashubia region of Poland. The Vatican II shaped his pastoral life. He was devotedly implementing the renewed vision of the Church while taking great care of people. As a result, he created dynamically functioning parishes in Siemoń and Bydgoszcz.

The first chapter of this thesis is the biography of father Zygmunt Trybowski. It is based on the archival documents and memoirs of over eighty witnesses who knew him when he was a child, a clerical student, a young priest in Goręczyn, Lutowo, Chełmża and later in Siemoń and Bydgoszcz. However, the emphasis in this chapter is put on the last part of his life, when he was creating the parish in Bydgoszcz and building a church. The biography ends with

depiction of his quickly advancing illness and its effects on his life. All the documents are included in the appendix.

The second part of this dissertation is a theological analysis of the Vatican II ecclesiology reception with the emphasis on its "Church as *communio*" concept. This is because this concept is the most visible in father Trybowski's service. The chapter includes the socio-political situation present during Trybowski's work i.e. Marxist collectivism during which the consecrated people were to be subordinate to the party. The final aim of the communism was to annihilate the world of faith (a total dechristianisation of the society). This experiment was challenged by various grassroots movements of the Polish people (eg. the Great Novena of 1957 before the 1,000th anniversary of Christianisation of Poland in 1966, mass pilgrimages to Jasna Góra in the 70s and 80s and mass and at the same time the elite Light-Life Movement).

The next chapters show how father Trybowski implements the ecclesial communion concept into his service: building a church and creating a parish, working with people, exerting total confidence in them, shaping their sense of responsibility for the Church as a whole and including them in the baptismal priesthood tasks.

The last chapter presents father Trybowski as a person who "awakens" the ecclesial activity of his sisters and brothers in faith in the parish they created in Bydgoszcz. Addressing the needs of the parish, he initiates new apostolic works and centres which are governed by the layman.

This dissertation has been written with the use of several methods. For the part of collecting materials, the methods include: collection, archiving, document and photograph analysis and interview with a survey. For the part of writing, the methods include: analysis, criticism and interpretation of the written documents as well as historical and comparative methods.

The life and work of father Zygmunt Trybowski is an example of an "ecclesial phenomenon". Lively Church is shrinking: progressing secularisation, religious indifference, clergy misdemeanours, omnipresent criticism of church as institution, distancing from Christian community. All this can serve as a basis for a thesis that his "priestly style" was "prophetic". Creating the parish as a community of the faithful challenged the secularisation processes.

Moreover, Trybowski was fascinated with Jesus Christ, which was clearly visible to all the people. He radiated wisdom and kindness on anyone he met. The world full of ideological confusion and fortunes of war desperately needs such wise leaders and dedicated ministers like father Trybowski. The memory of his life is still vivid among the people in Bydgoszcz. People

believe in his continuous protection over the parish and over anyone who prays for his intercession.